

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ “ЛЬВІВСЬКА ПОЛІТЕХНІКА”

“ІДЕНТИФІКАЦІЯ ТА ФОРМУВАННЯ КОМПЛЕКСУ ЗАХОДІВ ЗАПОБІГАННЯ ЗАГРОЗАМ У СИСТЕМІ ПІДВИЩЕННЯ РІВНЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ КОМЕРЦІЙНИХ БАНКІВ”

Виконала:

Бородавко Анастасія Петрівна

Науковий керівник:

к.е.н., доцент Кулиняк Ігор Ярославович

-
- **Мета дослідження:** ідентифікувати та сформулювати комплекс заходів запобігання загрозам у системі підвищення рівня фінансової безпеки комерційних банків України.
 - **Об'єкт дослідження** – загрози у системі підвищення рівня фінансової безпеки комерційних банків.
 - **Предметом дослідження** є соціально-економічні закономірності ідентифікації та формування комплексу заходів запобігання загрозам у системі підвищення рівня фінансової безпеки комерційних банків.

Завдання наукової роботи:

- ▶ висвітлити теоретичні аспекти трактування поняття “фінансова безпека банку”;
- ▶ класифікувати загрози фінансовій безпеці комерційних банків залежно від місця виникнення для комерційних банків та банківського сектору;
- ▶ проаналізувати стан розвитку комерційних банків України у системі забезпечення фінансової безпеки банківського сектору з врахуванням загроз
- ▶ розробити науково-методичний підхід до оцінювання рівня фінансової безпеки комерційних банків;
- ▶ оцінити рівень фінансової безпеки комерційних банків України за значенням інтегрального індексу фінансової безпеки;
- ▶ проранжувати та згрупувати комерційні банки за рівнем фінансової безпеки за статистичними даними станом на 01.01.2019 р.;
- ▶ сформулювати комплекс заходів запобігання загрозам у системі підвищення рівня фінансової безпеки комерційних банків.

Наукова новизна дослідження:

- ▶ систематизовано теоретичні напрацювання науковців у сфері фінансової безпеки, зокрема, систематизовано підходи до трактування понять “фінансова безпека банку”, “фінансово-економічна безпека банку”, “фінансова безпека банківського сектору” та виокремлено їхні характерні особливості;
- ▶ виокремлено загрози фінансовій безпеці комерційних банків залежно від місця виникнення для комерційних банків та банківського сектору;
- ▶ запропоновано удосконалений науково-методичний підхід до оцінювання рівня фінансової безпеки комерційних банків України, який ґрунтується на розрахунку інтегрального індексу з подальшим ранжуванням та групуванням банківським установам за рівнем фінансової безпеки;
- ▶ сформовано комплекс заходів запобігання загрозам у системі підвищення рівня фінансової безпеки комерційних банків.

Підходи до трактування поняття “фінансова безпека банку”

Автори	Трактування поняття
Барановський О.І.	Фінансова безпека банку – сукупність умов, за яких потенційно небезпечні для фінансового стану банку дії чи обставини попереджені чи зведені до такого рівня, за якого вони не здатні завдати шкоди порядку функціонування банку, збереженню й відтворенню його майна та інфраструктури і перешкоджати досягненню банком статутних цілей.
Артеменко Д.А.	Фінансова безпека банку – забезпечення режимних, організаційно-управлінських, технічних заходів, які гарантують якісний захист прав та інтересів банку, зростання статутного капіталу, підвищення ліквідності активів, збереження фінансових цінностей.
Єпіфанов А.О. Болгар Т.М.	Фінансова безпека банку – стан банківської установи, що характеризується збалансованістю і стійкістю до впливу зовнішніх і внутрішніх загроз, його здатністю досягати поставлених цілей і генерувати достатній обсяг фінансових ресурсів для забезпечення стійкого розвитку
Голобородько Ю.О.	Фінансова безпека банківської установи – це такий її стан, який характеризується оптимальним рівнем залучення розміщення ресурсів при мінімізації загроз та негативних явищ і характеризує здатність банків до саморозвитку, і підвищення ефективності та конкурентоздатності
Євченко Н.Г., Криклій О.А.	Фінансова безпека банку – це такий його фінансовий стан, який характеризується збалансованістю системи фінансових показників, стійкістю до внутрішніх і зовнішніх загроз, що дозволяє своєчасно та в повному обсязі виконувати взяті на себе зобов'язання, а також забезпечує ефективний розвиток банку в поточному та наступних періодах.
Дмитров С.О.	Фінансова безпека банку – це захист фінансових інтересів банку, його фінансової стійкості і середовища, в якому він функціонує.

Підходи до трактування поняття “фінансово-економічна безпека банку”

Автори	Трактування поняття
Барановський О.І	Фінансово-економічна безпека банку – це сукупність охорони комерційної та банківської таємниці; забезпечення стану найкращого використання ресурсів щодо запобігання загрозам комерційних банків і створення умов стабільного, ефективного функціонування й максимізації прибутку.
Ярочкін В.І.	Фінансово-економічна безпека банку – це стан стійкої життєдіяльності, за якого забезпечується реалізація основних інтересів і пріоритетних цілей банку, захист від зовнішніх і внутрішніх дестабілізуючих факторів незалежно від умов функціонування.

Підходи до трактування поняття “фінансова безпека банківського сектору”

Автори	Трактування поняття
Гриценко Р.	Фінансова безпека банківського сектору – це такий її стан, коли фінансова стабільність чи репутація не може бути підірвана цілеспрямованими діями певної групи осіб і організацій або фінансовою ситуацією, що складається всередині чи зовні банківської системи.
Вовченко Р.С.	Фінансова безпека банківського сектору – її певний стан (банківської системи як такої, найкращого використання її ресурсів), що характеризується забезпеченням фінансової стабільності банківської системи чи банків; запобігання загрозам та усунення збитків від негативного впливу на банківську систему; складова фінансової безпеки країни; здатність інститутів влади і банківської системи загалом забезпечувати стійкий розвиток банківського бізнесу і ефективно виконання банками їх економічних функцій.
Лесечко М.Д., Малик Я.Й., Гелей С.Д., Стрельбицька Л.М.	Безпека банківської системи України – це такий стан чинних правових норм і відповідних їм інститутів безпеки, який відображає рівень захищеності державою кредитно-фінансових відносин між суб'єктами банківської діяльності та гарантує стійке функціонування всієї банківської системи України; забезпечує можливість повної реалізації і захист життєво важливих фінансових та економічних інтересів держави, суспільства та особи; унеможливорює або максимально обмежує деструктивні наслідки від зовнішніх та внутрішніх загроз, недосконалості зовнішньоекономічної, внутрішньогосподарської та бізнесової діяльності.

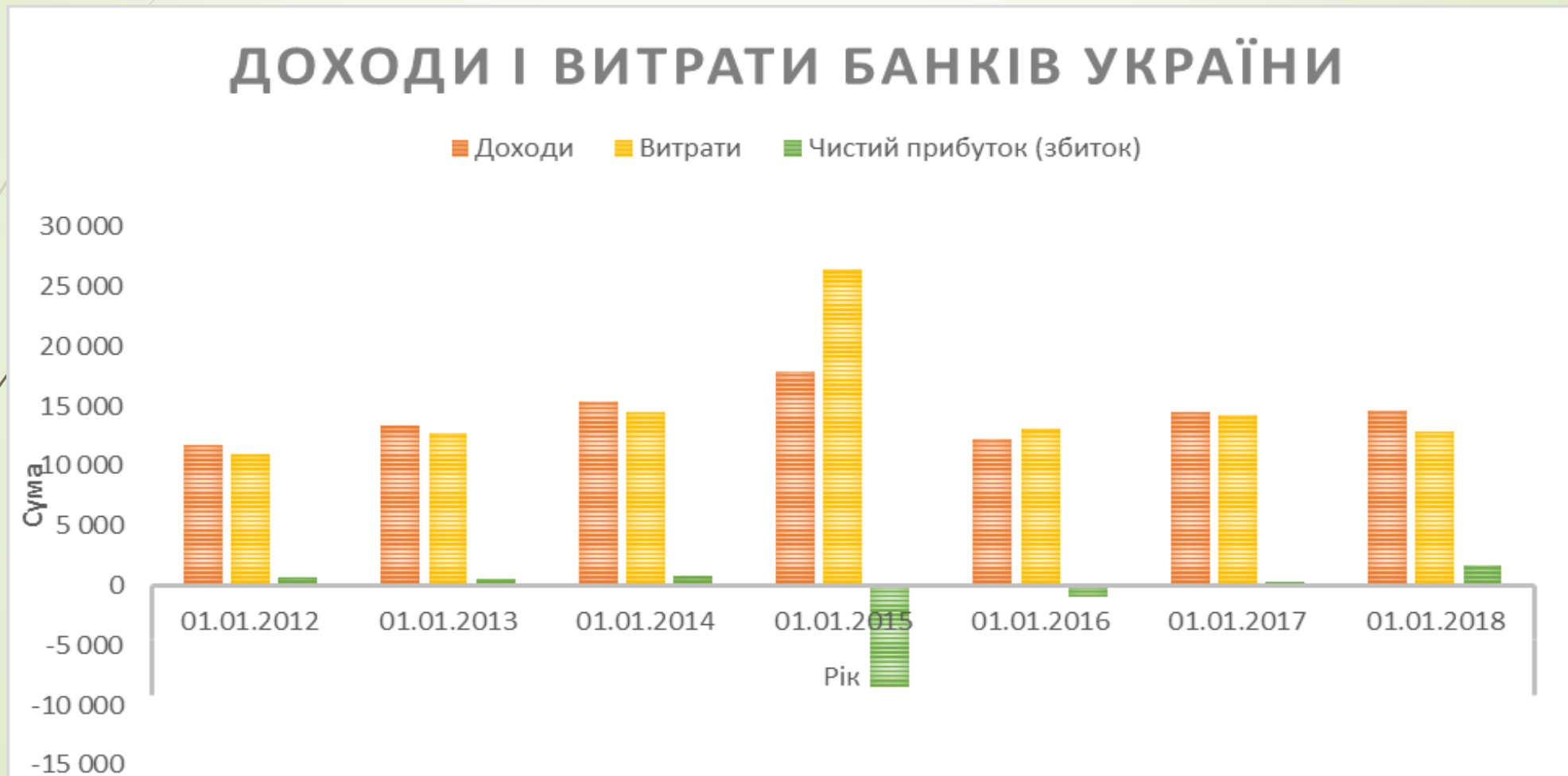
Класифікація загроз фінансовій безпеці комерційного банку та банківського сектору

Суб'єкт впливу загроз	Види загроз залежно від місця виникнення	
	Внутрішні	Зовнішні
Комерційний банк	<ul style="list-style-type: none"> – низький рівень ліквідності; – надлишкова ліквідність; – збільшення кредиторської заборгованості; – збільшення дебіторської заборгованості; – зниження рівня фінансової стійкості; – загроза розголошення конфіденційної інформації; – загроза фінансових втрат, пов'язаних з кредитуванням; – загроза негативної переоцінки цінних паперів; – недосконала система страхування депозитів; – низька якість капіталів банків; – ризикова кредитна політика; – набуття активів за завищеною ціною; – структурні зрушення в діяльності банку. 	<ul style="list-style-type: none"> – загрози, пов'язані з криміналізацією національної економіки загалом і банківського сектору; – загроза збільшення частки іноземного капіталу (інвестицій); – нестабільність валютного ринку; – недовіра до банківських установ; – банківська криза; – недобросовісна конкуренція; – низький рівень кредитоспроможності підприємств.
Банківський сектор	<ul style="list-style-type: none"> – надмірна частка іноземного короткострокового капіталу; – суперечлива діяльність НБУ; – нестійка банківська система; – порушення банківського законодавства; – загроза безпеці захисту коштів від підробок; – неконтрольовані відсоткові ставки; – неплатоспроможність банків; – відсутність фінансових резервів. 	<ul style="list-style-type: none"> – нестабільний розвиток фінансової системи країни; – вплив світових фінансових криз; – негативний вплив учасників міжнародної фінансової системи; – низька інвестиційна місткість; – криміналізація банківського сектору, перехід до тіньової економіки; – низький рівень кредитоспроможності населення; – дефіцит капіталу; – фінансове шахрайство; – відсутність належної безпеки у валютному, інвестиційному, фондовому та страховому секторах.

Основні показники діяльності банків України

Назва показника	Значення показників			
	01.02.2016	01.02.2017	01.02.2018	01.02.2019
Кількість діючих банків	117	93	82	77
з них: з іноземним капіталом	41	38	39	37
у т.ч. зі 100% іноземним капіталом	17	17	18	23
Активи, тис. грн.	1 254 385	1 212 812	1 301 560	1 359 998
у т.ч. активи в іноземній валюті	581 701	497 023	494 775	491 107
Кредити надані клієнтам, тис. грн.	1 009 768	996 205	1 074 702	1 105 954
Пасиви, тис. грн.	1 254 385	1 212 812	1 301 560	1 359 998

Динаміка фінансових результатів банківського сектору України, тис. грн.

ЕТАПИ НАУКОВО-МЕТОДИЧНОГО ПІДХОДУ ДО ОЦІНЮВАННЯ РІВНЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ КОМЕРЦІЙНИХ БАНКІВ

1. *Формування переліку індикаторів.*
2. *Визначення характеристичних значень індикаторів.*
3. *Збір статистичних даних для розрахунку індикаторів.*
4. *Нормування індикаторів.*
5. *Визначення вагомості індикаторів.*
6. *Розрахунок інтегрального індексу.*
7. *Ранжування та групування банків за значенням інтегрального індексу фінансової безпеки*

Характеристика індикаторів фінансової безпеки комерційних банків України

Назва індикатора	Порядок розрахунку індикатора	Назва індикатора	Порядок розрахунку індикатора
Співвідношення наданих кредитів та залучених коштів в іноземній валюті (K_K), %	$K_K = \text{Кредити та заборгованість клієнтів в іноземній валюті} / \text{Кошти клієнтів в іноземній валюті}$	Рентабельність активів (ROA), %	$ROA = \text{Прибуток/(збиток) після оподаткування} / \text{Загальні активи}$
Норматив миттєвої ліквідності ($H4$), %	$H4 = \text{Високоліквідні активи} / \text{Поточні зобов'язання банку}$	Рентабельність капіталу (ROE), %	$ROE = \text{Прибуток/(збиток) після оподаткування} / \text{Власний капітал}$
Норматив максимального розміру кредитного ризику за операціями з пов'язаними з банком особами ($H9$), %	$H9 = \text{Сума вимог та позабалансових зобов'язань, щодо одного інсайдера} / \text{Статутний капітал банку}$	Рівень міжбанківських кредитів у зобов'язаннях ($K_{\text{МБК}}$), %	$K_{\text{МБК}} = \text{Міжбанківські кредити залучені} / \text{Загальні зобов'язання}$
Коефіцієнт надійності ($K_{\text{над}}$), %	$K_{\text{над}} = \text{Власний капітал} / \text{Загальні зобов'язання}$		

Характеристичні значення індикаторів фінансової безпеки комерційного банку

Назва індикатора	Характеристичні значення індикаторів									
	$X^L_{\text{крит}}$	$X^L_{\text{небезп}}$	$X^L_{\text{нездв}}$	$X^L_{\text{здв}}$	$X^L_{\text{опт}}$	$X^R_{\text{опт}}$	$X^R_{\text{здв}}$	$X^R_{\text{нездв}}$	$X^R_{\text{небезп}}$	$X^R_{\text{крит}}$
Співвідношення наданих кредитів та залучених коштів в іноземній валюті (K_K), %	50	70	80	85	90	110	130	140	160	180
Норматив миттєвої ліквідності (H4), %	0	10	15	18	20					
Норматив максимального розміру кредитного ризику за операціями з пов'язаними з банком особами (H9), %						0	10	15	20	25
Рентабельність активів (ROA), %	-1	0	0,5	1	1,5					
Рентабельність капіталу (ROE), %	-1	0	5	10	15					
Рівень міжбанківських кредитів у зобов'язаннях ($K_{\text{МБК}}$), %						0	10	15	25	40
Коефіцієнт надійності ($K_{\text{над}}$), %	5	15	20	25	30	40	45	50	55	65

Результати визначення вагомості індикаторів фінансової безпеки комерційного банку

Індикатори	K_K	H4	H9	ROA	ROE	$K_{МБК}$	$K_{НАД}$	Сукупна частота переваг за рядком	Сукупна частота переваг за стовпцем	Сукупна частота переваг	Ваговий коефіцієнт, w_i
K_K	–	K_K	H9	ROA	ROE	K_K	K_K	3	–	3	0,14
H4	–	–	H4	ROA	ROE	H4	H4	3	–	3	0,14
H9	–	–	–	H9	ROE	$K_{МБК}$	$K_{НАД}$	1	1	2	0,10
ROA	–	–	–	–	ROA	ROA	ROA	3	2	5	0,24
ROE	–	–	–	–	–	$K_{МБК}$	ROE	1	3	4	0,19
$K_{МБК}$	–	–	–	–	–	–	$K_{НАД}$	–	2	2	0,10
$K_{НАД}$	–	–	–	–	–	–	–	–	2	2	0,10
Разом								11	10	21	–

Характеристика рівнів фінансової безпеки комерційного банку відповідно до шкали Харрінгтона

Інтервали шкали Харрінгтона	Рівень фінансової безпеки банку
(0,8 – 1]	Високий рівень
(0,63 – 0,8]	Достатній рівень
(0,37 – 0,63]	Середній рівень
(0,2 – 0,37]	Низький рівень
[0 – 0,2]	Критичний рівень

Результати ранжування та групування комерційних банків за значенням інтегрального індексу фінансової безпеки банку (I), станом на 01.01.2019 р.

Назва банку	Значення інтегрального індексу фінансової безпеки банку (I)	Рівень фінансової безпеки банку	Рейтинг банку за значення I	Назва банку	Значення інтегрального індексу фінансової безпеки банку (I)	Рівень фінансової безпеки банку	Рейтинг банку за значення I
АТ "ПРОКРЕДИТ БАНК"	0,949	Високий рівень	1	ПУАТ "КБ "АКОРДБАНК"	0,730	Середній рівень	36
АТ "ТАСКОМБАНК"	0,911		2	АТ "УНІВЕРСАЛ БАНК"	0,724		37
АТ "ПІРЕУС БАНК МКБ"	0,906		3	ПАТ "РОЗРАХУНКОВИЙ ЦЕНТР"	0,720		38
АТ "Райффайзен Банк Аваль"	0,887		4	АТ "АБ "РАДАБАНК"	0,711		39
АТ "КРЕДИТВЕСТ БАНК"	0,876		5	ПАТ"БАНК "УКРАЇН.КАПІТАЛ"	0,710		40
ПАТ "БАНК ВОСТОК"	0,868		6	АТ "АСВІО БАНК"	0,709		41
АТ "А - БАНК"	0,866		7	АТ "Дойче Банк ДБУ"	0,704		42
АТ "КРЕДІ АГРІКОЛЬ БАНК"	0,856		8	АТ "УКРБУДІНВЕСТБАНК"	0,703		43
АТ "БАНК "ГРАНТ"	0,856		9	АТ "МІБ"	0,697		44
АТ "АЛЬФА-БАНК"	0,846		10	АТ "БАНК АВАНГАРД"	0,691		45
АТ "БАНК АЛЬЯНС"	0,842		11	Укр.банк реконстр.та розв.	0,689		46
АТ "ОТП БАНК"	0,839		12	АТ "КОМІНВЕСТБАНК"	0,679		47
АТ "Ідея Банк"	0,838		13	АТ "БАНК 3/4"	0,679		48
Акціонерний банк "Південний"	0,837		14	АТ "КРИСТАЛБАНК"	0,671		49
АБ "КЛІРИНГОВИЙ ДІМ"	0,819		15	АТ "БАНК СІЧ"	0,667		50
АТ "МетаБанк"	0,819		16	АКБ "ІНДУСТРІАЛБАНК"	0,665		51
АТ "СІТБАНК"	0,811		17	АТ "КБ "ГЛОБУС"	0,655		52
АТ "СЕБ КОРПОРАТИВНИЙ БАНК"	0,806	18	АТ "МЕГАБАНК", Харків	0,646	53		
АТ "МОТОР-БАНК"	0,806	19	АТ "БАНК "ПОРТАЛ"	0,640	54		
ПАТ "КРЕДОБАНК"	0,801	20	АТ "РВС БАНК"	0,635	55		
АТ КБ "ПРИВАТБАНК"	0,799	21	БАНК ІНВЕСТ. ТА ЗАОЩАДЖЕНЬ	0,631	56		
АТ "Укресімбанк"	0,795	22	ПАТ "МТБ БАНК"	0,628	57		
АТ "КБ "ЗЕМЕЛЬНИЙ КАПІТАЛ"	0,795	23	АТ "ЄПБ"	0,622	58		
"ПЕРШИЙ ІНВЕСТИЦІЙНИЙ БАНК"	0,790	24	АТ "БТА Банк"	0,618	59		
АТ "АП БАНК"	0,790	25	АТ "АЙБОКС БАНК"	0,579	60		
АТ "Полтава-банк"	0,786	26	АТ "ОЩАДБАНК"	0,567	61		
АТ "ІНГ Банк Україна"	0,774	27	АТ АКБ "АРКАДА"	0,543	62		
АТ "УКРСИББАНК"	0,771	28	АТ "БАНК ТРАСТ-КАПІТАЛ"	0,543	63		
АТ "КРЕДИТ ЄВРОПА БАНК"	0,757	29	Полікомбанк	0,495	64		
АТ "КІБ"	0,751	30	ПАТ АКБ "Львів"	0,472	65		
АБ "УКРГАЗБАНК"	0,746	31	АТ "БАНК ФОРВАРД"	0,432	66		
АТ "АКБ "КОНКОРД"	0,741	32	ПАТ "Промінвестбанк"	0,425	67		
ПрАТ "БАНК ФАМІЛЬНИЙ"	0,740	33	ПАТ "ОКСІ БАНК"	0,422	68		
АТ "АЛЬБАНК"	0,737	34	АТ "СКАЙ БАНК"	0,402	69		
АТ "ПУМБ"	0,736	35	АТ "БАНК КРЕДИТ ДНІПРО"	0,375	70		
			АТ "АЛЬПАРИ БАНК"	0,373	71		
			АТ "ПРАВЕКС БАНК"	0,364	72		
			АТ "УКРСОЦБАНК"	0,345	73		
			АТ "ЮНЕКС БАНК" м. Київ	0,344	74		
			АТ "СБЕРБАНК"	0,319	75		
			АТ "Місто Банк"	0,314	76		
			АТ "ВЕРНУМ БАНК"	0,187	77		

Комплекс заходів запобігання внутрішнім загрозам комерційних банків

ВНУТРІШНІ ЗАГРОЗИ	ЗАХОДИ ЗАПОБІГАННЯ ЗАГРОЗАМ
Низький рівень ліквідності; надлишкова ліквідність	Підтримувати належний рівень ліквідності за допомогою достатнього резерву коштів для виконання непередбачених зобов'язань
Збільшення кредиторської заборгованості	Постійний контроль, отримання своєчасної та правдивої інформації щодо заборгованості, встановлення банківських резервів
Збільшення дебіторської заборгованості	Встановлення обмежень щодо неповернення коштів клієнтами, підвищення ефективності кредитної політики, проведення оцінки кредитоспроможності клієнтів, створення системи контролю повернення коштів
Загроза розголошення конфіденційної інформації	Охорона інформації, створення довіреного кола осіб, перевірка компетентності працівників
Загроза фінансових втрат, пов'язаних з кредитуванням; ризикова кредитна політика	Страховання виданих кредитів
Недосконала система страхування депозитів; зниження рівня фінансової стійкості	Постійне вдосконалення внутрішньої системи, поступовий перехід до диференційованих ставок за вкладами банків до Фонду гарантування вкладів, формалізація терміну настання недоступності вкладів
Низька якість капіталів банків	Підвищення рівня капіталізації банків України на основі корпоративного управління, запровадження пільг у разі спрямування прибутку на збільшення власного капіталу банків
Набуття активів за завищеною ціною	Ретельніший контроль якості активів у портфелях банків

Комплекс заходів запобігання внутрішнім загрозам банківського сектору

ВНУТРІШНІ ЗАГРОЗИ	ЗАХОДИ ЗАПОБІГАННЯ ЗАГРОЗАМ
Низька інвестиційна місткість	Збільшення інвестиційної бази, залучення вітчизняних інвесторів
Суперечлива діяльність НБУ	Створення єдиного інформаційного «поля», задля отримання достовірної інформації від комерційних банків; дотримання законодавчої бази; підтримання національної грошової одиниці
Порушення банківського законодавства	Створення дієвої системи обов'язкового дотримання законів, які стосуються банківської сфери (не лише на папері)
Загроза безпеки розкрадання коштів	Запровадження контрольованого законодавства; застосування жорстких умов покарання, якщо відбуватиметься розкрадання; створення єдиної податкової системи
Неплатоспроможність банків	Підвищення якості активів банку; збільшення резервів; виділення коштів задля погашення кредиторської заборгованості; «оздоровлення» банківського бюджету
Неконтрольовані відсоткові ставки	Контроль обсягів грошової пропозиції на ринку; контроль за процентною політикою

Комплекс заходів запобігання зовнішнім загрозам комерційних банків та банківського сектору

ЗОВНІШНІ ЗАГРОЗИ	ЗАХОДИ ЗАПОБІГАННЯ ЗАГРОЗАМ
Нестабільний розвиток фінансової системи країни	Створення єдиної податкової системи, дієвої законодавчої бази, виведення банків та бізнесу з "тіні"
Вплив світових фінансових криз, негативний вплив учасників міжнародної фінансової системи	Створення міцної фінансової бази задля зменшення впливу міжнародних криз
Криміналізація банківського сектору, перехід до тіньової економіки	Вдосконалення грошово-кредитної політики, посилення контролю бюджетної сфери, а саме – підвищення прозорості державних закупівель, реформування системи оподаткування, здійснення дієвих антикорупційних заходів
Нестабільність валютного ринку	Зменшення залежності від зовнішнього фінансування; зупинення бездумного виведення неплатоспроможних банків з ринку; скорочення спекулятивних дій на валютному ринку; зменшення державного боргу; створення позитивного платіжного балансу; підтримання низьких темпів інфляції
Недовіра до банківських установ	Сприяння відкритості інформації від НБУ як для комерційних банків, так і для населення
Загроза збільшення частки іноземного капіталу (інвестицій)	Створення сприятливих умов для залучення вітчизняних інвесторів; встановлення лімітів щодо частки іноземного капіталу у банківському секторі
Недобросовісна конкуренція	Посилення контролю за діяльністю банків; прийняття законодавства щодо регулювання банківської конкуренції; встановлення жорстких покарань (штрафів) за невиконання даних законів

Дякую за увагу!